

Микола Тимошик

КОМУ НАЛЕЖАЛА Й КУДИ ПІДПОРЯДКОВУВАЛАСЯ ДАНИНА: чернігівське село у майновому та адміністративному поділі України

На прикладі села Данина Ніжинського району проаналізована історія майнової приналежності сільських населених пунктів Чернігівщини. Охарактеризовано періодичність, сутність та результати адміністративних реформ, які здійснювалися на українських теренах у різні історичні епохи

Ключові слова: село Данина, землевласники, майнова приналежність, адміністративна реформа, волость, повіт, губернія, район, сільська рада.

Майнова приналежність

За часів Української козацької держави (а це період від 1648 року по середину XVII) земля і земельне питання входили до виключної компетенції гетьманів. Своїми указами чи грамотами вони закріплювали окремі села за кращими провідниками козаків. Ті, в свою чергу, зобов'язувалися толерувати в своїх володіннях прозорі й чесні правила співжиття, що панували тоді на Запоріжжі.

Значні земельні угіддя дарувалися також монастирям. Право на землю й маєтки видавали, за погодженням із гетьманською столицею, й міські управи чи магістрати окремим службовцям за ревне виконання своїх обов'язків. Це було добрим стимулом чесно й довго працювати на державній службі. Адже родючі українські землі, за умов постійного догляду працьовитими селянами та належного керування господарством, в усі часи давали добрі прибутки.

Наявні архівні документи дають можливість встановити, хто й за яких обставин отримував право на володіння тим чи іншим населеним пунктом, за яких умов мав подарувати чи перепродати його.

Найдавніша писемна згадка про власника Данини стосується 1666 року. За універсалом гетьмана Самойловича, хутір Данина, що відносився тоді до Володькової Дивиці, був закріплений ніжинському полковому судді Василю Гуменському. Підставою такого рішення слугувало те, що цими селами досі володів його батько, також козацький старшина [2, с. 87].

Щоправда, наголошуючи на першій писемній згадці про власника конкретного села, ми не можемо обійти нещодавно виявлений факт про першого власника місцевості, на якій розміщена була Данина. Цей факт стосується значно ранішої дати видачі Самойловичевого універсалу на Данину 1666 року і відноситься до пори польського панування на Лівобережній частині України. Йдеться про Грамоту польського короля Владислава ІУ, який на час її підписання офіційно звався так: «Король Польський, Великий Князь Литовський, Руський, Пруський, Мазовецький, Жмудський, Ліфляндський, Смоленський, Чернігівський, Швецький, Готський, Венденський». За «відмінну хоробрість і пильну службу» польський король обсилав почестями тих старшин із числа українських

© Тимошик Микола Степанович – доктор філологічних наук, професор, зав. кафедри видавничої справи та мережових видань Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв.

козаків, хто воював на боці поляків проти московських опричників і відігнав їх прямо під Москву в 1618 році. У потомственне володіння, згідно з цією грамотою від 9 вересня 1647 року, землі двох ключів воєводства Чернігівського – Мринського і Володьково-Дівицького – віддавалися чотирьом синам колишнього українського гетьмана Тараса Трясила – Йосипу, Федору, Василю та Марку.

Отож можемо констатувати, що напередодні національно-визвольної війни українського народу 1648 року власниками земель, на яких стояла хутірська Данина, були прямі спадкоємці гетьмана Тараса Трясила. Не випадково пізніше в Данині заснує наприкінці XVIII століття неподалік Данини свій хутір онук цього гетьмана, колишній сотник мринський Федір і назве його Сотниківським, а за часів його нащадка Івана Тарасевича в половині XIX століття цей хутір данинці перейменують на хутір Тарасевича [3, с. 7-8].

Та повернімося до Гуменського-молодшого. Про період його господарювання на хуторі Данина відомо лиш те, що помер рано і його дружина незабаром вийшла заміж за полковника Війська Запорозького Григорія Самойловича. Походив другий чоловік удови Гуменського із Нових Млинів (північ Чернігівщини, нинішня територія Росії).

Підприємливий Самойлович за короткий час перетворює малолюдний хутір Данина на слобідку, а згодом і на село. Це завдяки тому, що дозволив на пільгових умовах обживатися на новому місці кільком сім'ям переселенців із Правобережної України (у ту пору від польського гніту на лівий берег Дніпра утікало немало правобережних українців) [2, с. 90].

Переживши і другого чоловіка, маєтна землевласниця вирішує продати Данину. 1728 року знайшовся вигідний покупець – ніжинський війт Петро Тернаовіт. За право розпоряджатися селом та довколишніми землями він заплатив удові Гуменського-Самойловича 10 тисяч «золотих монети литовської».

На час покупки Тернаовітом Данини приналежні цьому селу землі простягалися від Володькової Дівиці: на схід – до земель, що прилягали до Талалаївки та Лосинівки, а на захід – до Рівчака. І новий власник, дбаючи про збільшення своїх прибутків, зробив згодом те, що й попередній. На західному порубіжні своїх земель заселяє із прийшлих людей ще одну слобідку, що пізніше буде названа Шатурою. Точної дати заснування Шатури не зафіксовано, але йдеться про час не раніше половини XVIII століття. Принаймні, за твердженням авторитетного історика давньої України О. Лазаревського, в 1736 році цього села ще не було в помині [2, с. 90].

Таким чином, можемо стверджувати, що Данина була поселена на володьково-дівицьких землях, а Шатура – на землях уже данинських.

Після остаточного поруйнування російською владою Запорозької Січі в Україні здійснюється масштабний перерозподіл поділених раніше українськими гетьманами земель новим фаворитам царського двору.

1770 року цариця Катерина II, яка найбільше прилучилася до перетворення значної кількості свободолюбивих українців у зденационалізованих малоросів, дарує графу П. О. Румянцеву аж три чернігівські села з їхніми великими земельними угіддями: Володькову Дівицю, Данину та Шатуру.

Головна садиба цього одного з найбагатших у Російській імперії вельможі знаходилася в селі Вишеньки Коропського району. Там, на лівому березі Десни, в 1782–1787 роках було побудовано садибно-палацовий комплекс, який за архітектурною виразністю та красою оздоблення міг позмагатися з подібними палацовими комплексами Європи. Отож не дивно, що коли до доньки графа Румянцева Марії посватався князь Павло Голіцин, граф вирішив подарувати ті три віддалені від головної резиденції села молодому подружжю.

Вийшло так, що у володінні відомого в Росії роду Голіциних Володькова Дівиця, Данина й Шатура перебували найдовше – нащадки Голіциних нікому більше ці три села не продавали, а трималися їх аж до жовтневого перевороту 1917 року [7, с. 854].

По смерті Павла Голіцина села переходять у спадок його синові князю Михайлу Голіцину. Це була знакова постать імперії: при царському дворі дослужився до посади віце-адмірала і мав військове звання генерал-ад'ютанта. Володіння Даниною цим нащадком роду Голіциних припало на смутні часи до і після скасування кріпосного

права. У цей період селяни, в передчутті волі, ставали менш слухняними. В маєтках Голіциних час від часу виникали селянські заворушення, про це згадується в інших розділах цієї книги.

1859 року генерал Павло Голіцин помирає. Однак він завбачливо подбав про справедливий, з його точки зору, поділ маєтності між членами своєї родини після його смерті. Згідно з цим заповітом від 28 квітня 1859 року, його дружина, княгиня Олександра Павлівна Голіцина, від травня того року вступила в володіння нерухомою маєтністю: Володькова Дівиця, Данина і поселення Шатура. Всього їй у спадок переходило 6000 десятин землі. Однак спадок цей особисто для неї був тимчасовим. За тим же заповітом, по закінченні піврічного терміну після смерті чоловіка, вся маєтність мала бути поділена у рівних частинах, між нею, вдовою, та трьома рідними братами покійного – князями Павлом, Сергієм і Миколою Павловичем Голіциними [4, арк.127-128].

Поділ дівицько-данинсько-шатурського майна в цій родині збігся з повідомленням від Міністерства шляхів про відчуження на рахунок держави тих земель, які потрапляли під забудову залізничного полотна нової Курсько-Київської залізниці, що мала сполучити Москву з Києвом. Із голіцинських володінь, на дівицько-носівському відтинку туди потрапляло 6 десятин 481 сажнів (це землі, що простягнулися від данинського урочища Володьковщина вздовж залізничного полотна в межах майбутньої зупинки «Дослідне». Щоправда, власники від такого відчуження не зазнавали збитків: держава платила за кожну десятину по 80 руб. Отож Голіцини мали заробити близько півтисячі рублів сріблом.

У Фонді Київського нотаріального архіву (книга №3 Київської палати Цивільного суду для запису довіреностей) нинішнього центрального державного історичного архіву в Києві знаходимо довіреність, видану братом покійного Михайла Голіцина Павлом на ім'я володьково-дівицького купця Йосифа Сатиїла, в якій надаються від імені родини повноваження на юридичне оформлення продажу тієї частини землі. У цьому документі читаємо зокрема таке: «Ми з братами та вдовою брата згодні на цей продаж згаданої кількості землі і прошу Вас здійснити від нашого спільного імені купчий лист. Як мені потрібно із цього предмета від мого імені за Вашим рукопличкладанням в усіх присутніх місцях та в інших установах до владних осіб: прохання, оголошення, скарги і різного гатунку папери подавать, де варто розписуватися і отримати під Вашу ж розписку від поверненого товариства за ту землю належні 496 руб. Словом, уповноважую Вас у всьому вище прописаному діяти від мене разом із княгинею Олександрою Василівною і братами князями Сергієм, Миколою Павловичами Голіциними, так як би з ним особисто діяв, в тому вам вірю і сперечатися і заперечувати не буду».

Унизу цього документа приписка: «Довіреність, що належить Путивльському 2-ї гільдії купцеві Йосифу Львовичу Сатиїлу, що мешкає в Чернігівській губернії Ніжинського повіту в селі Володькова Дівиця 1868 року 30 дня. Київська палата цивільного суду, на основі 2308 Зведення Закону Цивільних 1857 р. свідчить, що ця довіреність відставником гвардії полковником і кавалером князем Павлом Павловичем Голіциним власноручно підписана і в книзі №3 частині 3 в ст. 365 записана» [4, Арк. 127].

Документ цей має три підписи: засідателя Кундиревича та секретаря Петрова, а також підпис князя П. П. Голіцина про отримання довіреності.

Результат майнового поділу цих трьох сіл, згідно із заповітом Голіцина-старшого, був таким: вдова генерала княгиня Олександра Голіцина залишилася й надалі одноосібною власницею Данини і Шатури; Володькова Дівиця (з її більшим земельним володінням) переходила в спадок братів Голіциних. Котрому з них – встановити не вдалося. Відомо лише, що цей давній в Україні волосний центр належав доньці одного з братів Голіциних – княгині (у заміжжі) О. П. Долгорукової.

Що ж до княгині Голіциної, то архівні документи засвідчують, що данинці та шатуряни у цілому шанували останню свою поміщицю. Вона не мала маєтку в цих селах, але постійно приїздила туди. Її присутність засвідчена в дні різних урочистих подій: посвячення церкви, відзначення ювілею священика Данини Петра Скорини, приїзд митрополита. Щедрішою вона виявилася на старість: не раз дарувала на церкви в Данині й Шатурі значні суми, відчутно жертвувала на сільське шкільництво. Так, доречно наголосити, що старовинна двоповерхова цегляна школа в Шатурі, що має незвичну для всієї округи архітектуру, схожу на готичний замок, зроблена її коштом.

Такою є коротка історія майнової приналежності Данини аж до радянської доби, що настала незабаром після жовтневого перевороту в Петрограді 1917 року.

Адміністративне підпорядкування

Головною адміністративною та військовою одиницею козацької України був полк. З 1648 року село Данина підпорядковане Ніжинському полку. Його межі сусідували з Чернігівським, Переяславським, Прилуцьким полками. На початку поділявся на 10 сотень: Березівську, Дивицьку, Кобизьку, Носівську і шість Ніжинських [7, с.525-526].

Відповідно до реєстру Війська Запорозького, ніжинських сотень було п'ять, але пізніше в літературі йтиметься про три [2, с. 50]. Із цих трьох другу полкову сотню називали «Новомісною», оскільки, крім кількох сіл південної частини полкової столиці, до неї відносився і Преображенський приход околиці Ніжина, що отримав назву «Нове місто». Для нас ця деталь має важливе значення, адже село Данина, згідно зі структурою полку, відносилось саме до другої сотні.

Які ж населені пункти повіту входили сюди? Подаємо перелік сіл у тій послідовності, як вони зазначені в реєстрі: Мильники, Колесники, Кропивна, Володькова Дивиця, ДАНИНА, Лосинівка, Безуглівка, Курилівка, Пашківка, Бакаївка, Дорогинка, Припутні, Вишнівка, Сваричівка і Круничпіль [2, с. 80].

Читачам, напевне, цікаво буде довідатися про склад інших двох сотень полку. Першу сотню складали: Ніжин, Талалаївка, Філівка (нинішня Хвилівка), Кунашівка, Хвостики, Євлашки, Мал. Кошелівка, Степанівка і Воловиця. Третю: Дрімайлівка, Кладьківка, Хибалівка, Вересоч і Ковчин.

Із приписаних до цих сотень сіл приходили добровільно або брали за потребою молодих хлопців у козаки до Війська Запорозького. Назвемо полковників другої сотні, які керували прийшлими козаками із приписаних сіл: Леонтій Біляк (1731), Леонтій Магеровський (1741), Кирило Кулаковський (1741–1750), Яків Володьковський (1763–1782). Перелічуючи довгий список керівників різних сотень Ніжинського полку, дослідник давньої України О. Лазаревський зауважує, що в цій низці імен особливо примітних особистостей або не було, або до нас не дійшли перекази про їхні подвиги.

Ще один історичний факт: у полку було 6527 кінних і 3379 піших козаків. Данинці, разом із своїми побратимами цієї сотні, брали участь у визвольній війні українського народу 1648–1654 років, а також у кримських та турецьких походах.

Ніжинський полк як адміністративно-військова одиниця існував до 1781 року.

Російська влада після остаточного знищення Запорозької Січі, руйнує в Україні й козацьку систему управління. Найбільше напосілася на реалізації плану, мовлячи Шевченковими словами, остаточно розіпнути Україну російська цариця Катерина II. Один з її кроків у цьому напрямку задокументований для історії. Йдеться про інструкцію цариці генеральному прокуророві князю Вяземському. Варто навести маловідому, але глибоко промовисту цитату із цього документа, який поклав початок давнім планам російських самодержців повністю витравити з України український дух і ствердити на її теренах «руський мір». Назвавши землі, які раніше не належали Росії, – Малу Русь (тобто Україну), Ліфляндію (Прибалтику) та Фінляндію, цариця дає вказівку «легчайшими способами привести къ тому, чтобы они обрусили и перестали бы смотрѣть, какъ волки в лѣсу. Къ тому приступъ весьма легкой если разумные люди набраны будут начальниками въ тѣхъ провинциях; когда же в Малороссии гетмана не будетъ, то должно стараться, что бѣ в вѣкъ и имя гетмановъ исчезло» [1, с.121].

Із 1782 року на території сучасної Чернігівщини замість полків створюється три намісництва – Київське, Новгород-Сіверське і Чернігівське, які вводяться як об'єкти державного, адміністративно-поліційного і фінансового управління цілої Російської імперії.

Через 14 років, 1796 року, указом Павла I з цих трьох намісництв, а також із частини Катеринославського створюється Малоросійська губернія, адміністративним центром якої стає Чернігів. Таким чином, уперше на українських теренах запроваджується запозичений від росіян термін *губернія*, якого раніше на українських теренах не було ужитку. А вже через шість років і це адміністративно-територіальне утворення ліквідовується. Указом Сенату 1802 р. замість Малоросійської створюються дві губернії – Чернігівська і Полтавська.

Цими поспішними реформами московські царі намагалися остаточно витравити з пам'яті українського населення власну історію, дух козацької вольності, покінчити з «українським питанням» та поступово русифікувати невпокорених досі «малоросів».

У цьому місці варто привернути увагу читача до одного факту з непрості історії українського державотворення в новітні часи. У грудні 2001 року під час щорічних сходів Чернігівського земляцтва в Києві (одного з найбільших за кількістю з-поміж інших обласних земляцтв у столиці України) керівництво Чернігівської області урочисто проголосило зі сцени Палацу спорту для своїх вихідців – представників київської діаспори: наступного, тобто, 2001-го року, в області відзначатиметься велика урочиста подія – 200-річчя від дня створення... Чернігівської губернії.

Більшого прояву незнання власної історії, зневаги до неї, холодського комплексу малоросійства з боку очільників області годі було придумати. Пізніше хтось, напевне, підказав тогочасним високопосадовим чернігівським держимордам, що про таке безглузде рішення треба більше ніде в поважній аудиторії не нагадувати. Йі на правду: який ювілей збиралися святкувати в Чернігові? Хіба що чергову круглу дату національного приниження та власної глупоти?

Та повертаємося до структури губерніального поділу. Адміністративно губернії стали ділитися на *повіти* та *волості*. Це не було суто російське нововведення, а скоріше, запозичення досвіду управління в Київській Русі. За Ярослава Мудрого волості, як невеликі території, що входили до повітів, були підпорядковані єдиній владі князя.

Отож волості й повіти заново запроваджені в Україні вже російською владою від 1797 року, коли була започаткована Малоросійська губернія.

Від 1802 року до складу Чернігівської губернії увійшло 12 повітів: Борзнянський, Глухівський, Городнянський, Козелецький, Конотопський, Мглинський, *Ніжинський*, Новгород-Сіверський, Новоміський, Сосницький, Стародубський і Чернігівський. Згодом додалися ще три: Кролевецький, Суразький і Остерський.

Кожен повіт поділявся на волості. Центрами волостей стають більші села, до яких підпорядковуються кілька менших. У Ніжинському повіті це Мрин, Дроздівка, Дрімайлівка, Веркіївка (пізніше – Вертіївка), Талалаївка, Монастирище, Галиця, Лосинівка, Макіївка, *Володькова Дівця*, Носівка. Центром окремої волості – Ніжинської – було й повітове місто Ніжин.

Данина разом зі своїм хутором Тарасевича, а також Шатура відійшли до Володьково-Дівичької волості. Таке підпорядкування було обумовлене історично. Землі цієї округи традиційно належали одним і тим же власникам, а згодом – панам; господарські, побутові й культурні зв'язки між цими населеними пунктами здавна були міцними. Їх поєднували також релігійні й родинні зв'язки: шатуряни, за відсутності власної церкви, більше ста років були приєднані до приходу Данинської церкви Св. Архидиякона Степана; в данинській і двох володьково-дівичьких церквах священики часто вінчали «змішані» шлюби.

А як із сусідніми селами? До Лосинівської волості відносилося саме містечко та лосинівські хутори; до Галицької – Галиця з хуторами, Сальне та Шняківка. Чи не найбільша в цьому куці була Макіївська волость. Їй підпорядковувалися: сама Макіївка, Терешківка, Рівчак, Степанівка, Калинівка з хуторами та Татарівка.

Цікаві дані віднаходимо про призовні пункти Ніжинського повіту, звідки відправлялися для відбуття військової повинності чи на війну молоді хлопці краю після ліквідації Москвою полкового устрою старої України. Так, від кінця XVIII і аж до початку XX століття у повіті сформувалося п'ять призовних пунктів: два з них у селах і три у містах. Центром збору майбутніх вояків першого пункту була Дрімайлівка (тепер село Куликівського району). Туди скеровувалися призовники із сіл, що відносилися до Дрімайлівської, Вертіївської і Дроздівської волостей. У центрі другого пункту – Носівці – формувалися для відправки до війська новобранці із сіл Носівської, Плосківської і Володьково-Дівичької волостей. Третій пункт – Ніжин: для Талалаївської волості та тієї частини Ніжина, що починалася південніше залізничного полотна гілки Бахмач-Київ. Четвертий пункт – Лосинівка – стосувався населених пунктів так званого південного куца (Лосинівська, Монастирищенська, Макіївська, Галицька волості). І п'ятий пункт – Ніжин – збирав допризовників власне повітового центру [6].

Таким чином, і у військових питаннях Данина та Шатура протягом століть адміністративно були пов'язані все ж із Носівкою, а не Лосинівкою чи Ніжином.

Комуно-більшовицькі експерименти

За короткий у часі період існування Української Народної Республіки її трьома урядами робилися спроби здійснення адміністративної реформи. Формувалася нова вертикаль влади за принципом «центр – округа», однак втілити її через складну суспільно-політичну ситуацію і військові дії не вдалося.

В архівних документах зафіксована спроба данинців у серпні 1920 року вийти зі складу Володьково-Дівицької волості і створити власну, разом із Шатурою та найближчими хуторами. Було навіть одностайне рішення сходу села. Однак довічні найближчі «сателіти» шатуряни таку ідею не підтримали. Втім, про цей надзвичайно цікавий історичний факт буде окрема розповідь.

Із утвердженням радянської влади у 1923 році на всій території підрадянської України змінюється стара система адміністративного поділу. Залишивши без змін імперську адміністративну одиницю *губернія*, більшовики вирішили ліквідувати давньоруські територіальні утворення – повіти й волості, що себе виправдали. Із 12 старих повітів, із яких віддавна була сформована Чернігівська губернія, утворилося п'ять округів. Ними стали: Конотопський, Ніжинський, Новгород-Сіверський, Сосницький та Чернігівський. Ці округи, в свою чергу, були поділені на 58 районів, що замінили 134 волості [5, С. 1].

Ніжин таким чином стає і окружним, і районним центром.

Первинно, з 1923 року, Ніжинський округ був поділений на 12 районів. Це Бобровицький, Веркіївський, Ічнянський, Кобижчанський, Козелецький, Лосинівський, Мринський, Ніжинський, Новобасанський, Носівський, Остерський і Хороше-Озерський райони. Останній згодом перейменований на Комарівський.

За умов існування губерній утворювалася своєрідна міні-область із прямим підпорядкуванням столиці України Києву. Саме для мешканців цих районів у Ніжині засновується окружна газета «Нове Село» – орган Ніжинського окружного КП(б)У, окрвиконкому та окрпрофради, яка виходила в світ від 1925 по 1928 роки (в останній рік існування – тричі на тиждень).

Куди ж були віднесені Данина і Шатура?

Незважаючи на близькість Лосинівки (сім кілометрів), яка з 1923 року стала райцентром, Данина та Шатура були підпорядковані Носівському району. Цілком очевидно – тільки через те, що колишній волосний для них центр Володькова Дівиця був віднесений до цього району. До речі, о цій порі нова влада одним махом знищує й назву цього славного історичного села: з 1928 року Володькова Дівиця отримує назву Червонопартизанське в цілковито партійно-адміністративний спосіб – без будь-яких попередніх обговорень чи формальних зборів мешканців села. У згадуваній вище окружній газеті «Нове Село» читаємо щодо цього так: «Президія Ніжинського окрвиконкому ухвалила з нагоди 10-річчя Червоної армії відзначити та представити до нагороди такі села: по Носівському району – перейменувати с. Володькову Дівицю як місце партизанщини, на Червонопартизанське і надати почесну адресу від ВУЦВК» (Як Ніжинщина відзначить 10-річчя Червої Армії // Нове Село (Ніжин). – 1928. – №232. – 5 лют.)

Віриться, що в недалекому майбутньому сучасні володькодівичани, осмисливши глибинно історію творення малої батьківщини своїми пращурами, повернуть цьому населеному пункту історичну назву.

Варто наголосити, що з-поміж перелічених вище 12 районів Ніжинської округи Носівський був чи не найменшим. До нього входили: Володькова Дівиця, Данина, Шатура, Коломійцівка, Степні Хутори, Сулак, Партишники і сама Носівка. Для порівняння, до Лосинівського району: Галиця, Ганнівка, Вили, Лаповщина, Макіївка, Погребець, Терешківка, Пустотин, Калинівка, Рівчак, Степанівка, Вікторівка, Гармашчина, Сальне, Степний, Татарівка, Шняківка, Богданівка, Леонідівка, Степ, Лосинівка (форма написання населених пунктів подається за тогочасним написанням їх на сторінках місцевої преси).

Та незабаром знову починається чергова територіальна перетряска: ліквідовуються і округи (1930), і губернії (1932), на зміну яких запроваджується поняття *область*. 15 жовтня того ж року утворюється Чернігівська область.

Від цієї пори й на багато років наперед для Данини й Шатури починаються справжні поневіряння щодо розв'язання буденних і неминучих життєвих питань: яке начальство і звідки керуватиме селами, куди слід буде їхати в пошуку потрібної довідки та де шукати правди.

У Носівському районі Данина й Шатура перебували 12 років. 1935 року, вперше за кілька століть, влада розрізає «пуповину», що наміцно зрослася в тріумвіраті «Володькова Дівиця – Данина – Шатура». Волосний центр залишається у Носівському, а Данина і Шатура «передаються» до Лосинівського району.

Після невдалих експериментів із відокремлення сільських і промислових районів, усунення від влади Микити Хрущова нове партійне керівництво в Кремлі на чолі з Леонідом Брежнєвим затівають на початку 60-х років минулого століття нову адміністративну реформу. Йшлося передусім про укрупнення районів. З карти України зникають десятки дрібних «районних столиць», якими слугували великі села. Ліквідується і Лосинівський район.

Варто було сподіватися, що села колишньої Володьково-Дівицької волості цього разу знову опиняться в одному адміністративному формуванні. Однак повернення Данини і Шатури до Носівки цього разу не відбулося. Ці два села, історично споріднені з носівською Володьковою Дівицею, від 1963 року отримали нову «прописку»: район – Ніжинський.

Зовні виглядає, що будь-якому маленькому населеному пункту підпорядковуватися і сполучатися в усьому із містом більшим є престижніше, ніж із якимось «великим селом».

На той час добиратися до райцентру з нашого села, що розкинулося серед болотистих западин у глухому закутку південно-східної частини Ніжинщини, було непросто. Рейсові автобуси прибували в Данину лише за сухої погоди влітку. Про осінь та ранню весну взагалі не йшлося – тоді зв'язок із селом обривався, лише хліб до сільмагу через день доставляли від траси гусеничним трактором, а пошту із колишнього райцентру Лосинівка незмінний десятиліттями дядко Крошка привозив своїм вірним коником. Не раз бувало, що люди в літню пору вранці долали таки автобусом до райцентру ті довгі 40 кілометрів, а додому, якщо випадав дощ, мусили вертатися на «перекладних», проходячи немалу бездоріжну відстань з клумаками на плечах пішки. Причиною тому було вісім кілометрів вічного чорноземного місива, які протягом усіх радянських років так і не могли засипати щебенем: саме така відстань пролягала до Володькової Дівиці – великого села сусіднього, Носівського, району, де починалася вже асфальтова ніжинська траса.

На завершення цього розділу варто подати офіційні назви в Данині сільської ради, яка доживає напередодні чергової адміністративної перетрубації останні місяці:

6.01. 1923 – 28.08.1923: Данинський сільський виконавчий комітет (сельвиконком) Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – с. Даніно Носівського району Ніжинського округу.

29.08.1923 – 17.11. 1935: Данинська сільська рада робітничих, селянських і червоноармійських депутатів – с. Даніно Носівського району.

17.11. 1935 р. – село з назвою Данино перепідпорядковується до Лосинівського району.

5.08. 1936– 1963: виконавчий комітет Данинської сільської ради (сільради) депутатів трудящих с. Данино Лосинівського району.

1963 – село з назвою Данине, у зв'язку з ліквідацією Лосинівського району, перепідпорядковується Ніжинському району

* * *

2015 року в Україні знову заговорили про чергову адміністративну реформу. Цього разу починають з низів. Упродовж квітня в селах Чернігівщини за вказівкою згори повсюдно проведені сходи села з участю представників районної влади. Заговорили

всерйоз про необхідність ліквідації, з метою економії коштів держбюджету, низки сільських рад, закриття малокомплектних шкіл середніх, об'єднання сільських громад малих сіл довкола більших сіл.

Отож знову на порядок денний постає така давня адміністративна одиниця як волость. За проектом перерозподілу сіл у нинішньому Ніжинському районі старовинну Данину, разом із Шатурою, передбачено підпорядкувати до Лосинівської волості.

І прикро, і несправедливо. Адже з огляду на відновлення історичної тягlosti ці два села варто було б повернути туди, де вони перебували сотні років, – Володьково-Дівицької волості. Але те село тепер у Носівському районі. Та й називається воно тепер по-новому-старому, по-радянськи – Червоними Партизанами.

1. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. – К., 1915. – 121 с.

2. Лазаревский А. Описание Старой Малороссии: Материалы для истории земледелия и управления. – Т. 2. – Полк Нежинский. – К., 1893.

3. Огиевский П. Столетний старец Иоанн Андреевич Тарасевич // Черниговские губернские ведомости. – 1853. – №18. – С. 7-8.

4. Про надання в палату для засвідчення довіреності, виданій князем Голціним П. П. купцеві Сатиїлу Й. Л. на здійснення купчого листа // ЦДІАУ в Києві. – Ф. 486 (Київський нотаріальний округ). – Оп. 5. – Од. зб. 524. – Арк. 127-128.

5. Список населенных мест Черниговской губернии. 1924 г.: По материалам Черниговского губернского статистического управления. – Чернигов: Госпиолитография, 1924. – С. 1.

6. Список призывных участков Черниговской губернии для отправления воинской повинности // Черниговские епархиальные известия. – 1874 (Часть офиц.). – №5.

7. Чернігівщина. Енциклопедичний словник. – К.: Головна редакція УРЕ, 1989. – С. 854.

8. Як Ніжинщина відзначить 10-річчя Червоної Армії // Нове Село (Ніжин). – 1928. – №232. – 5 лют.

На прикладі села Данина Нежинського району проаналізована історія імушественної приналежності сільських населених пунктів Черниговщини. Дана характеристика періодичності, суцільності і результатів адміністративних реформ, проводимих на українських землях в різні історичні епохи.

Ключевые слова: село Данина, земельные собственники, имушественная принадлежность, адміністративная реформа, волость, уезд, губерния, район, сільський совет.

WHO DID DANYNA BELONG AND WHO DID IT SUBDUE TO: Chernihiv vilage in terms of property and administrative division of Ukraine

The history of property appurtenance of Chernihiv rural settlements has been analyzed on the example of the Danyna village of Nizhyn district. The conditions under which the villages were given or sold to new owners while the existence of Cossack Ukraine and then of it as a part of Russia have been viewed as well.

The character, essence and the results of administrative reforms which were carried out on the territory of Ukraine during different times have been analyzed. It deals mainly with the regimental system of administration of Ukraine when villages were

subdued to Cossack squadrons and squadrons in terns were subdued to regiments. The evolution of the administrative reforms introduced by the Russian government after Zaporizka Sich and Cossack administrative system were finally destroyed has been viewed in this article. Destructive influence of commune-bilshovyk experiments in terms of volost, povit liquidation and village resubordinating during different district changes on the life of a Ukrainian village has been accentuated.

Key words: village of Danyna, landowners, property appurtenance, administrative reform, povit, volost, province, district, village council.